

Polska

W niniejszej części przedstawiono zarys systemu sądownictwa w Polsce.

Organizacja wymiaru sprawiedliwości – systemy sądownictwa

Na podstawie art. 175 Konstytucji Rzeczypospolitej Polskiej wymiar sprawiedliwości w Rzeczypospolitej Polskiej sprawują Sąd Najwyższy, sądy powszechne, sądy administracyjne oraz sądy wojskowe. Ponadto na czas wojny może być ustanowiony sąd wyjątkowy.

Sądami powszechnymi są sądy rejonowe, sądy okręgowe i sądy administracyjne.

W ramach sądownictwa administracyjnego funkcjonuje Naczelny Sąd Administracyjny oraz wojewódzkie sądy administracyjne.

Sądy wojskowe to wojskowe sądy garnizonowe i wojskowe sądy okręgowe.

Sąd Najwyższy jest odrębnym sądem, który m.in. sprawuje nadzór nad działalnością sądów powszechnych i wojskowych w zakresie orzekania.

Obok sądów istnieją również dwa Trybunały – Trybunał Konstytucyjny oraz Trybunał Stanu.

Administracja sądowa

Rodzaje sądów

System sądów powszechnych w Polsce tworzą sądy rejonowe, sądy okręgowe oraz sądy apelacyjne. **Sądy powszechne** sprawują wymiar sprawiedliwości we wszystkich sprawach, z wyjątkiem spraw ustawowo zastrzeżonych dla właściwości innych sądów, tj. sądów administracyjnych, sądów wojskowych oraz Sądu Najwyższego, a także, wyłącznie w czasie wojny, sądu wyjątkowego.

Do właściwości sądów powszechnych należą m.in. sprawy z zakresu prawa karnego, cywilnego, rodzinnego i opiekuńczego, gospodarczego oraz prawa pracy i ubezpieczeń społecznych – z wyjątkiem przypadków, w których właściwe są inne, szczególne sądy np. sądy wojskowe). Sądy rejonowe prowadzą także księgi wieczyste, jak również rejestr zastawów i Krajowy Rejestr Sądowy.

Sąd Najwyższy jest odrębnym od sądów powszechnych organem władzy sądowniczej, do którego zadań należy m.in. sprawowanie wymiaru sprawiedliwości przez zapewnienie zgodności z prawem i jednolitości orzecznictwa sądów powszechnych i sądów wojskowych przez rozpoznawanie środków odwoławczych oraz podejmowanie uchwał rozstrzygających zagadnienia prawne.

Sądami wojskowymi są wojskowe sądy okręgowe i wojskowe sądy garnizonowe. Sądy wojskowe sprawują w Siłach Zbrojnych Rzeczypospolitej Polskiej wymiar sprawiedliwości w sprawach karnych w zakresie przewidzianym w ustawach oraz orzekają w innych sprawach, jeżeli zostały one przekazane do ich właściwości odrębnymi ustawami. W wypadkach przewidzianych w ustawach sądy wojskowe sprawują wymiar sprawiedliwości w sprawach karnych w stosunku do osób nienależących do Sił Zbrojnych Rzeczypospolitej Polskiej.

Sądami administracyjnymi są Naczelny Sąd Administracyjny oraz wojewódzkie sądy administracyjne.

Sądy administracyjne sprawują wymiar sprawiedliwości przez kontrolę działalności administracji publicznej, która obejmuje również orzekanie o zgodności z ustawami uchwał organów samorządu terytorialnego i aktów normatywnych terenowych organów administracji rządowej oraz przez rozstrzyganie sporów kompetencyjnych i o właściwość między organami jednostek samorządu terytorialnego, samorządowymi kolegiami odwoławczymi i między tymi organami a organami administracji rządowej.

W polskim systemie prawnym **Trybunał Konstytucyjny** nie jest uważany za sąd powszechny. Trybunał Konstytucyjny orzeka w sprawach:

zgodności ustaw i umów międzynarodowych z konstytucją

zgodności ustaw z ratyfikowanymi umowami międzynarodowymi, których ratyfikacja wymagała uprzedniej zgody wyrażonej w ustawie

zgodności przepisów prawa wydawanych przez centralne organy państwowe z konstytucją, ratyfikowanymi umowami międzynarodowymi i ustawami

zgodności z konstytucją celów lub działalności partii politycznych

skarg konstytucyjnych.

Trybunał Stanu orzeka w sprawach, w których osoby piastujące obecnie lub w przeszłości najwyższe stanowiska w państwie są posądzone o naruszenie konstytucji lub innych aktów prawnych.

Nadzór administracyjny nad działalnością administracyjną sądów powszechnych polegająca na zapewnieniu odpowiednich warunków techniczno-organizacyjnych oraz majątkowych funkcjonowania sądu i wykonywania przez sąd zadań z zakresu sprawowania wymiaru sprawiedliwości sprawuje Minister Sprawiedliwości poprzez dyrektorów sądów.

Wewnętrzny nadzór administracyjny nad działalnością sądów powszechnych w odniesieniu do właściwego toku wewnętrznego urzędowania sądu, bezpośrednio związanego z wykonywaniem przez sąd zadań z zakresu sprawowania wymiaru sprawiedliwości sprawują prezesi sądów, natomiast zewnętrzny nadzór administracyjny w tej samej sferze sprawuje Minister Sprawiedliwości przez służbę nadzoru, którą stanowią sędziowie i – w odniesieniu do prowadzenia ksiąg wieczystych, rejestru zastawów i Krajowego Rejestru Sądowego – referendarze sądowi delegowani do Ministerstwa Sprawiedliwości.

Przy sprawowaniu przez Ministra Sprawiedliwości nadzoru administracyjnego nad sądami powszechnymi obowiązuje zasada, że czynności z zakresu nadzoru administracyjnego nie mogą wkraczać w dziedzinę, w której sędziowie i asesory sądowi są niezawisli.

Nadzór nad działalnością powszechnych i sądów wojskowych w zakresie orzekania sprawuje Sąd Najwyższy.

Zwierzchni nadzór nad sądami wojskowymi w zakresie organizacji i działalności administracyjnej sprawuje Minister Sprawiedliwości. Nadzór w zakresie czynnej służby wojskowej żołnierzy pełniących służbę w sądach wojskowych sprawuje Minister Obrony Narodowej.

Naczelny Sąd Administracyjny sprawuje nadzór nad działalnością wojewódzkich sądów administracyjnych w zakresie orzekania.

Zwierzchni nadzór nad działalnością administracyjną sądów administracyjnych sprawuje Prezes Naczelnego Sądu Administracyjnego.

Hierarchia sądów

W zakresie sądów powszechnych obowiązuje następująca struktura:

Sądy rejonowe – zasadniczo pierwsza instancja;

Sądy okręgowe – instancja odwoławcza lub pierwsza instancja w określonych przypadkach;

Sądy apelacyjne – instancja odwoławcza.

W przypadku **sądów wojskowych** - wojskowe sądy garnizonowe orzekają co do zasady w pierwszej instancji, a wojskowe sądy okręgowe są instancją odwoławczą lub pierwszą instancją w określonych przypadkach.

Sąd Najwyższy jest sądem, który sprawuje nadzór nad działalnością sądów powszechnych i wojskowych w zakresie orzekania.

Sprawy należące do właściwości sądów administracyjnych rozpoznają, w pierwszej instancji, wojewódzkie sądy administracyjne. Naczelny Sąd Administracyjny sprawuje nadzór nad działalnością wojewódzkich sądów administracyjnych w zakresie orzekania w trybie określonym ustawami, a w szczególności rozpoznaje środki odwoławcze od orzeczeń tych sądów podejmuje uchwały wyjaśniające zagadnienia prawne oraz rozpoznaje inne sprawy należące do właściwości Naczelnego Sądu Administracyjnego na mocy innych ustaw.

Prawnicze bazy danych

Informacje dotyczące wszystkich sądów powszechnych, ich stron internetowych oraz danych kontaktowych (adresy, numery telefonów, adresy e-mail, itp.) znajdują się na stronie polskiego Ministerstwa Sprawiedliwości.

<https://www.gov.pl/web/sprawiedliwosc/znajdz-wybrany-sad-powszechny>

Ostatnia aktualizacja: 28/08/2024

Za wersję tej strony w języku danego kraju odpowiada właściwe państwo członkowskie. Tłumaczenie zostało wykonane przez służby Komisji Europejskiej.

Jeżeli właściwy organ krajowy wprowadził jakieś zmiany w wersji oryginalnej, mogły one jeszcze nie zostać uwzględnione w tłumaczeniu. Komisja Europejska nie przyjmuje żadnej odpowiedzialności w odniesieniu do danych lub informacji, które niniejszy dokument zawiera, lub do których się odnosi.

Informacje na temat przepisów dotyczących praw autorskich, które obowiązują w państwie członkowskim odpowiedzialnym za niniejszą stronę, znajdują się w informacji prawnej.